

Kunnen ouders fake nieuws herkennen en helpen ze hun kinderen bij het ontmaskeren van fake nieuws?

ANNELORE DEPREZ

CLIO JANSSENS

HANNES D'HULSTER/ MAARTEN HAZEBROEK

Beste lezer,

Voor het derde jaar op rij is aan Arteveldehogeschool onderzoek gevoerd naar fake nieuws. In 2018 en 2019 lag de focus van dit onderzoek op jongeren en hoe zij met fake nieuws omgaan. In 2018 stelden we vast dat jongeren het moeilijk hebben om fake nieuws te herkennen. In 2019 kwamen we tot de conclusie dat leerkrachten en ouders belangrijke rolmodellen zijn voor de Vlaamse jongeren om hen input te geven rond het onderwerp fake nieuws. Voor jongeren en leerkrachten ontwikkelden we daarom samen met VRT, imec en Mediawijs de Edubox 'Nepnieuws'. Wie trouwens meer informatie wil over beide onderzoeken, kan nog steeds de onderzoeksrapporten downloaden op www.fakenieuws.be.

Waar er reeds heel wat materiaal voorhanden is om leerkrachten te ondersteunen in het brengen van het fake nieuws-verhaal naar leerlingen, is dat voor ouders veel minder het geval. Meer nog, ouders zijn zich vaak niet bewust dat ze in de ogen van hun kinderen zo'n belangrijke rol met betrekking tot fake nieuws opnemen.

Met dit onderzoek willen we dan ook de ouders van jongeren tussen 15 en 19 jaar centraal stellen. In welke mate zijn zij op de hoogte van fake nieuws? Slagen ouders erin zelf fake nieuws te herkennen? En welke rol spelen zij nu al in het duiding geven over fake nieuws aan hun kinderen?

In dit onderzoeksrapport geven we het antwoord op basis van een grootschalig surveyonderzoek bij ouders van Vlaamse jongeren tussen 15 en 19 jaar. Dit onderzoek is in het voorjaar van 2020 uitgevoerd en afgerond.

Het rapport is als volgt opgebouwd: in de eerste pagina's is een samenvatting onder de vorm van een onderzoeksartikel opgenomen. Wie meer diepgaande informatie wenst, kan er de resterende pagina's op na slaan. Deze focussen uitgebreid op het onderzoeksopzet, de methodologie en de resultaten van het onderzoek.

Voorliggende paper kadert binnen het PWO-project "Is het echt waar?! Nieuwswijsheid en factchecken als katalysator voor kritisch burgerschap". Het onderzoeksrapport is beschikbaar via www.fakenieuws.be.

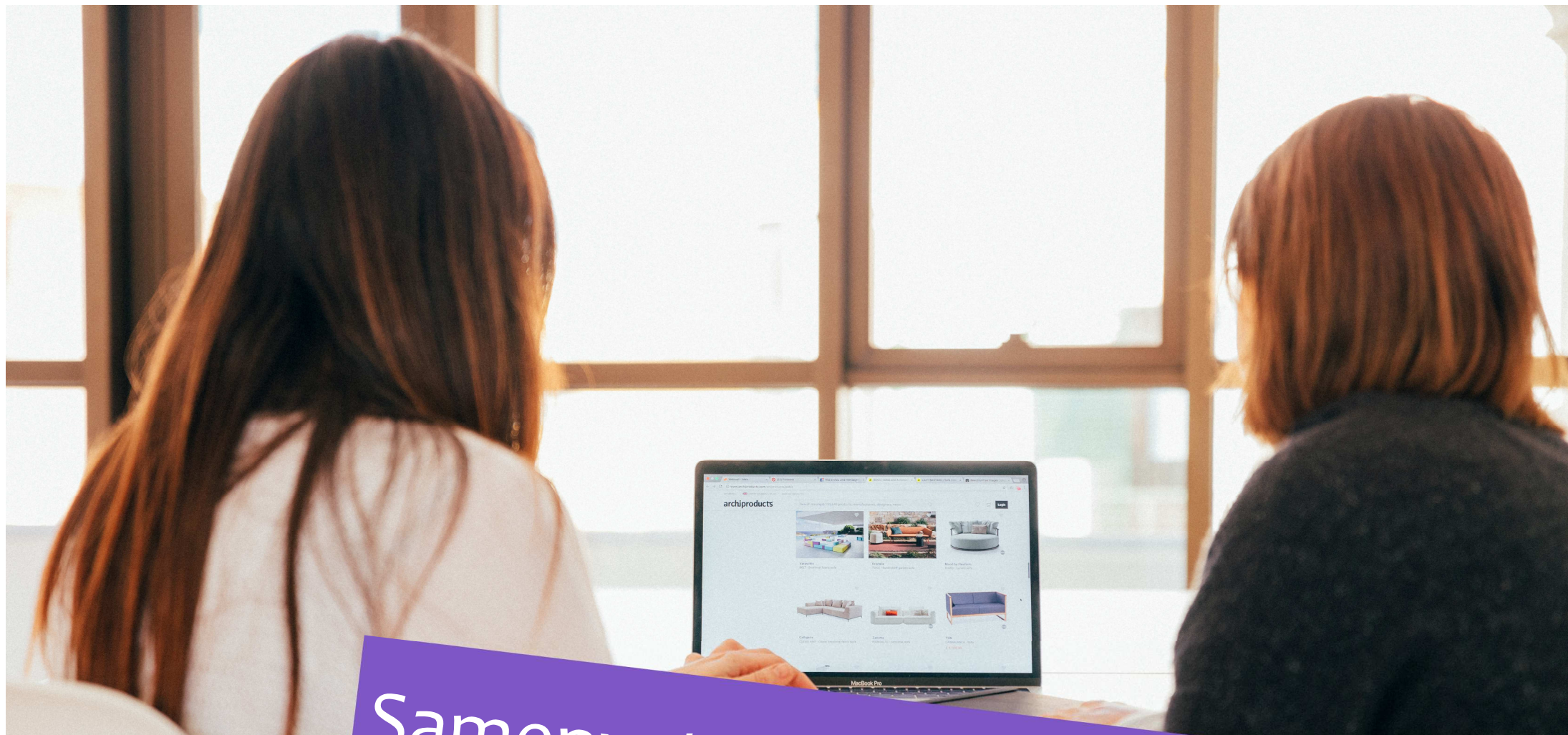
Veel leesplezier,

Annelore Deprez, Clio Janssens, Hannes D'Hulster & Maarten Hazebroek

April 2020

INHOUDSOPGAVE

<u>SAMENVATTEND ONDERZOEKSARTIKEL</u>	<u>5</u>
<u>OPZET VAN HET ONDERZOEK</u>	<u>9</u>
<u>SURVEY</u>	<u>12</u>
<u>BESLUIT</u>	<u>26</u>
<u>CONTACTGEGEVENS</u>	<u>26</u>

Samenvattend onderzoeksartikel

Ouders willen hun tiener helpen bij het herkennen van fake nieuws

Ouders zijn voor jongeren de belangrijkste graadmeter wat fake nieuws betreft. Belangrijker dan leerkrachten en vrienden. Ouders willen ook hun verantwoordelijkheid opnemen om hun kind te ondersteunen en te informeren over fake nieuws. Niet elke ouder voelt zich echter zeker genoeg over de eigen kennis rond het topic. Toch menen zij dat fake nieuws een onderwerp kan zijn dat zowel hen als hun kinderen boeit.

Dat blijkt uit een online survey-onderzoek dat begin 2020 bij 461 ouders van Vlaamse jongeren tussen 15 en 19 jaar werd afgenomen.

Nieuwswebsites als nieuwsbron voor ouders

Uit eerder onderzoek van Arteveldehogeschool (2019) blijkt dat jongeren Facebook (51%) en nieuwswebsites/-apps (52%) (heel) belangrijk vinden om hen op de hoogte te brengen van nieuws. Facebook is voor ouders echter helemaal geen nieuwsbron. Zij raadplegen in de eerste plaats nieuwswebsites (38%), gevolgd door klassieke media zoals radio (18%), televisie (18%) en kranten (17%). Sociale media en Facebook in het bijzonder wordt maar door 5% van de ouders als belangrijkste nieuwsbron opgegeven. Dat betekent dat ouders en jongeren hun informatie op andere plaatsen halen. Aangezien fake nieuws vooral op sociale media circuleert, is de kans kleiner dat ouders er mee worden geconfronteerd, dat in tegenstelling tot hun kinderen.

Fake nieuws gekend, maar herkend?

97% van de ouders geeft aan al van fake nieuws te hebben gehoord. 92% is op de hoogte van het misleidende karakter van fake nieuws. Toch is het voor het

merendeel van de ouders moeilijk om fake nieuws van andere soorten desinformatie te onderscheiden. Zo geeft 55% aan dat journalisten die per ongeluk foute informatie verspreiden, ook fake nieuws maken. Het verschil tussen slechte journalistiek en fake nieuws is voor de helft van de ouders met andere woorden niet duidelijk. Ook de motieven om fake nieuws te maken zijn niet allemaal even goed gekend. Zo is 97% van de ouders mee in het verhaal dat politiek fake nieuws vaak als doel heeft de publieke opinie of het stemgedrag te beïnvloeden. 31% van de ouders weet echter niet dat er ook commerciële redenen zijn waarom iemand fake nieuws verspreidt.

Het is niet omdat ouders het concept fake nieuws kennen dat ze ook makkelijk in staat zijn om fake nieuws te herkennen. Slechts een vijfde van de ouders slaagt erin om vijf nieuwsverhalen correct in te schatten, zijnde als vals of echt. Wanneer de lat wordt verlaagd en we kijken hoeveel ouders drie van de vijf verhalen correct kunnen inschatten, blijkt dat voor ongeveer drie vierde van de ouders het geval.

Impact vraagt actie

Ouders zijn zich ervan bewust dat fake nieuws geen hype is en dat het niet zomaar op een gegeven moment vanzelf zal verdwijnen. 62% van de respondenten gaat niet akkoord met de stelling dat de negatieve gevolgen van fake nieuws op onze maatschappij worden overschat. Hoewel dan weer slechts één op drie ouders denkt dat fake nieuws een invloed op hen persoonlijk kan uitoefenen.

89% van de ouders zegt dat er actie nodig is tegen fake nieuws. Hiervoor wordt vooral in de richting van journalisten en nieuwsmedia gekeken. Ook uit andere vragen in de survey blijkt dat journalisten de verantwoordelijkheid krijgen toebedeeld om fake nieuws aan te pakken en dat zij hiervoor ook het vertrouwen genieten van de ouders. Zelf voelen ouders zich minder aangesproken om iets tegen fake nieuws te beginnen, al onderschrijven ze het

belang om kritisch te zijn ten aanzien van nieuwsberichten en willen ze die kritische ingesteldheid ook doorgeven aan hun kinderen.

Ouders willen hun kinderen ondersteunen

Ouders zijn ervan overtuigd dat zij een belangrijke rol kunnen spelen in hun kinderen te leren omgaan met fake nieuws. Zij zien dat als een gedeelde verantwoordelijkheid met leerkrachten. Hoewel een aantal ouders al met hun kinderen over fake nieuws heeft gepraat en hen ook al heeft geholpen om fake nieuws te ontmaskeren, blijkt dit nog niet voor alle ouders het geval. Een belangrijke reden waarom een ouder het gesprek met het kind rond fake nieuws nog niet is aangegaan, is het gebrek aan kennis die ouders zichzelf toedichten over fake nieuws. 65% geeft aan beter op de hoogte te willen zijn over fake nieuws. Iets minder dan de helft (47%) van de ouders zegt zelf al op zoek te zijn gegaan naar meer informatie rond fake nieuws. Er is met andere woorden interesse vanuit de ouders om fake nieuws beter te begrijpen, alleen is het belangrijk om hen hiervoor de juiste handvaten aan te reiken. Waar leerkrachten en leerlingen al vrij veel materiaal ter beschikking hebben om rond fake nieuws te werken, is dat minder het geval voor ouders en hun kinderen.

Opzet van het onderzoek

SITUERING

Wie speelt een belangrijke rol in het leven van jongeren?

Onderzoek toont aan dat jongeren nood hebben aan identificatiefiguren, die vaak ook de meest vertrouwde personen zijn in het leven van de jongere. Door hun nabijheid worden eigenschappen, gewoonten en ideeën overgenomen. Vaak gebeurt deze socialisering onbewust.

“The people that you spend time with influence you more than you know. Their traits and habits start to become your own just because of their proximity” (Sessinghaus).

De inner circle van jongeren bestaat uit personen die actief deel uitmaken van hun dagelijkse leefwereld: ouders, broers of zussen, vrienden, leerkrachten, grootouders, een partner... (Mascheroni, 2015). Ouders blijken voor jongeren echter de belangrijkste graadmeter (Westholm, 1999; McDevitt & Chafee, 2002; McDevitt, 2006). Zo identificeren verschillende auteurs een nieuw ouder-kind-paradigma dat stelt dat Generatie Y het beter kan vinden met hun ouders dan vorige generaties. 85% van de jongeren wijst een ouder - eerder dan een leeftijdsgenoot - aan als hun beste vriend (Van den Bergh & Behrer, 2011).

Jongeren, ouders en fake nieuws

Aan de hand van een grootschalige survey, begin 2019, ging Arteveldehogeschool na welke personen voor jongeren belangrijk zijn om duiding te geven over fake nieuws. 1090 jongeren tussen 15 en 24 jaar vulden de enquête in.

Uit deze studie bleek dat **ouders voor jongeren inderdaad heel belangrijke graadmeters zijn wat fake nieuws betreft**. Hoewel het aanbrenen en uitleggen van fake nieuws vooral een taak van leerkrachten is, is het de mening van ouders die voor de jongere telt als het gaat over het beslissen of een **nieuwsbericht echt of fake is**. Vooral jongeren tussen 15 en 19 jaar staan open voor de mening van ouders met betrekking tot fake nieuws.

Jongeren geven daarnaast aan dat ouders het belangrijkste en meest bepalend zijn voor het vormen van een mening over fake nieuws. Uit diepte-interviews begin 2019 met 12 ouders van een jongere tussen 15 en 24 jaar, bleek echter dat ouders het zelf moeilijk hebben met het herkennen van fake nieuws. Ze vinden ook dat ze hun kennis rond dit topic best nog wel wat kunnen bijschaven. Daarom ligt het onderwerp fake nieuws niet vaak of zelfs nooit op tafel. Bepaalde ouders vinden ook dat het aan de jongere zelf is om zich te informeren rond fake nieuws en vullen hun tijd samen liever niet op met kennisoverdracht.

Hoewel de diepte-interviews met ouders uit 2019 ons al inzicht geven in hoe ouders zelf hun rol zien met betrekking tot fake nieuws en in relatie tot hun kind, zijn meer data van een grotere groep ouders noodzakelijk om sluitende conclusies te trekken. Daarom is er geopteerd om via survey-onderzoek ouders van jongeren tussen 15 en 19 jaar te bevragen rond fake nieuws en welke rol ze kunnen vervullen in het duiden van fake nieuws ten aanzien van hun kind(eren).

Dit onderzoek

Voorliggende paper rapporteert het survey-onderzoek dat aan Arteveldehogeschool is uitgevoerd in de periode november 2019 - maart 2020 bij 461 ouders van Vlaamse jongeren tussen 15 en 19 jaar. Uitgangspunt van het onderzoek was het verzamelen van inzichten met betrekking tot het herkennen en contextualiseren van fake nieuws door ouders en de rol die zij kunnen en willen opnemen ten aanzien van hun kinderen met betrekking tot fake nieuws.

Survey

ONDERZOEKSDOELSTELLINGEN

Het doel van het survey-onderzoek is tweeledig. Enerzijds willen we **inzicht krijgen in hoe goed ouders van Vlaamse jongeren tussen 15 en 19 jaar op de hoogte zijn van fake nieuws**. Kunnen ze het herkennen? Checken ze nieuws en informatie die via sociale media wordt verspreid? Weten ze hoe en waarom fake nieuws wordt gemaakt? Onderzoek aan Arteveldehogeschool in 2019 toonde immers aan dat ouders door jongeren als belangrijke graadmeters worden gezien voor het duiden en herkennen van fake nieuws. Uit kwalitatieve diepte-interviews bleek dat ouders zelf, aangeven dat ze zich best wel nog rond dit onderwerp kunnen bijscholen.

Voorts willen we nagaan **welke rol ouders zichzelf zien spelen in het duiding geven over fake nieuws aan hun kinderen**. Is de relatie tussen de ouder en de jongere van die aard dat ze makkelijk over fake nieuws kunnen praten. Is fake nieuws sowieso wel een onderwerp aan tafel? Vragen kinderen zelf aan hun ouder om te helpen fake nieuws te ontmaskeren? En in welke mate voelt de ouder zich verantwoordelijk om het onderwerp van fake nieuws bij zijn/ haar kind aan te kaarten.

ONDERZOEKSVRAGEN

1. Via welke kanalen consumeren ouders nieuws?
2. Vertrouwen ze het nieuws in sociale en klassieke media?
3. Hebben ouders al van fake nieuws gehoord?
 - a. Weten ze wat fake nieuws inhoudt?
 - b. Weten ze hoe fake nieuws wordt verspreid en waarom?
 - c. Zijn ze op de hoogte van de impact die fake nieuws kan hebben?
 - d. Willen ouders beter op de hoogte zijn van fake nieuws?
4. Kunnen ouders fake nieuws herkennen?
5. Checken ouders nieuwsberichten en hoe doen ze dat?
6. Zien ouders een rol voor zichzelf weggelegd in het geven van duiding rond fake nieuws aan hun kinderen?

ONDERZOEKSAANPAK

In de periode november 2019 - maart 2020 is **een online survey** uitgevoerd om inzicht te krijgen in:

- (1) hoe goed ouders van Vlaamse jongeren tussen 15 en 19 jaar op de hoogte zijn van fake nieuws,
- (2) welke rol ouders zichzelf zien spelen in het duiding geven over fake nieuws aan hun kinderen.

De verspreiding van de survey gebeurde voornamelijk via de netwerken van het Kenniscentrum Mediawijs, Gezinsbond en Arteveldehogeschool. Ook werden er advertenties op sociale media zoals Facebook geplaatst.

Voorwaarde om aan de survey deel te nemen is dat de respondent een ouder is van een jongere tussen 15 en 19 jaar oud.

Na het afsluiten van de survey en het opschonen van de data, werden er 461 respondenten behouden voor de analyses.

BESCHRIJVING STEEKPROEF

De 461 ouders die de survey hebben ingevuld zijn gelijk verdeeld qua geslacht: 50% mannen en 50% vrouwen namen deel.

24% van de respondenten behaalde een diploma lager of middelbaar onderwijs of geen diploma. 38% behaalde een diploma aan de hogeschool, 37% een diploma aan de universiteit (incl. doctoraat).

De leeftijden van de ouders variëren tussen 38 en 60 jaar.

38% van de ouders woont in de provincie Oost-Vlaanderen, 24% in de provincie Antwerpen, 17% in West-Vlaanderen en 10% in Vlaams-Brabant. Limburg (9%) en Brussel (2%) zijn minst vertegenwoordigd.

Ongeveer 3 op 4 volgt dagelijks nieuws (74%). 17% volgt op wekelijkse basis de nieuwsitems die ze interessant vinden. De rest (9%) volgt actualiteit eerder occasioneel op.

De leeftijd van de oudste kinderen is gelijkmatig verdeeld over de ouders: 20% van de ouders heeft als oudste kind een 15-jarige, 19% een 16-jarige, 18% een 17-jarige, 22% een 18-jarige en 20% een 19-jarige.

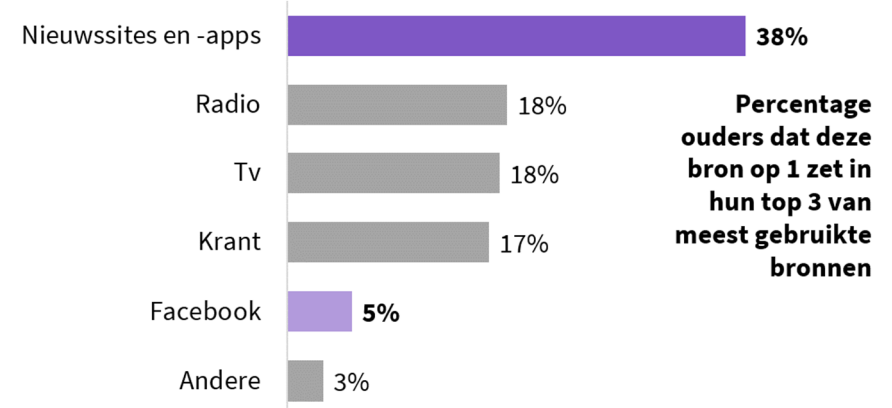
RESULTATEN

Nieuwskanalen

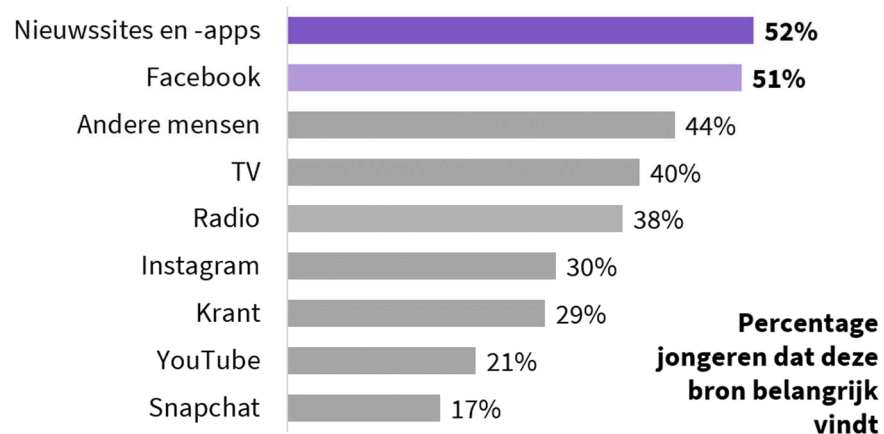
Nieuwswebsites, en wat met Facebook?

Ouders halen hun nieuws vooral van **nieuwswebsites**. 38% van de ouders geeft aan dat ze zich in de eerste plaats richten tot deze sites om nieuws te consumeren. Televisie (18%), radio (18%) en kranten (17%) worden ongeveer door evenveel ouders als eerste bron opgegeven. **Facebook** (5%) en andere sociale media (3%) worden door heel weinig ouders als primaire bron voor nieuws aangeduid.

Nieuwssites zijn de belangrijkste nieuwsbron Facebook is niet belangrijk voor ouders

Naast nieuwssites is ook Facebook een belangrijke bron voor jongeren

Het is interessant om de cijfers met betrekking tot ouders naast die van de jongeren te leggen (cijfers overgenomen uit eigen onderzoek naar jongeren en fake news uit 2019).

Jongeren vinden **Facebook** (51%) en **nieuwswebsites/-apps** (52%) (heel) **belangrijk** om hen op de hoogte te brengen van nieuws. Het is wel vooral de oudere groep respondenten (20-24 jaar) die aangeeft nieuwswebsites en -apps heel belangrijk te vinden (22% versus 13% bij de leeftijd 15 tot 19 jaar).

Als we bijgevolg de nieuwskanalen die ouders gebruiken vergelijken met de nieuwskanalen van jongeren zien we dat sociale media voor 15- tot 19-jarigen een belangrijke nieuwsbron zijn. Dit is helemaal niet het geval voor ouders van 15- tot 19-jarigen. Ouders en kinderen halen dus hun informatie ergens anders.

Klassieke media kregen recent af te rekenen met een vertrouwenscrisis. Hier en daar worden signalen opgevangen dat het vertrouwen in de klassieke nieuwsmerken zich stilletjes aan herstelt. Bij onze respondenten lijkt er geen vertrouwensissue te zijn. Maar liefst 79% geeft aan de klassieke mediakanalen te vertrouwen. Dit cijfer ligt trouwens in dezelfde lijn als dat van jongeren (77%). Opvallend is dat 52% van de ouders stelt sociale media (helemaal) niet te vertrouwen. Slechts 14% geeft expliciet aan wel vertrouwen te hebben in deze media.

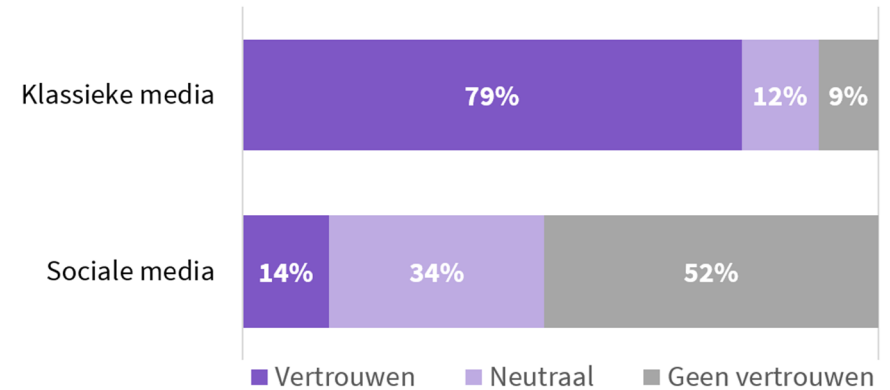
Het is opmerkelijk dat mannen zowel met betrekking tot klassieke als sociale media minder vertrouwen hebben dan vrouwen. 61% van de mannen geeft aan sociale media (helemaal) niet te vertrouwen, tegenover 44% van de vrouwen. 14% van de mannen zegt traditionele media niet te vertrouwen tegenover 5% van de vrouwen.

Het vertrouwen in klassieke media is ook minder prominent bij ouders met een middelbaar diploma. 19% van deze ouders geeft aan klassieke media (helemaal) niet te vertrouwen, tegenover respectievelijk 6% en 7% van de respondenten met een hogeschool of universiteitsdiploma.

Meer vertrouwen in klassieke dan in sociale media

Vertrouwen in deze nieuwsbron

Fake nieuws: gekend?

Al van gehoord?

97% van de ouders geeft aan al van fake nieuws gehoord te hebben. Bij de jongeren (2019) was dat eveneens 97%. We legden de stelling voor dat fake nieuws onjuiste informatie is, maar niet bedoeld is om te misleiden. 92% van de ouders doorprijkt deze stelling en geeft aan dat fake nieuws weldegelijk misleidend werkt. Toch is het onderscheid tussen fake nieuws en journalistieke fouten in nieuwsberichtgeving voor de meeste ouders niet helder. Zo stelt 55% dat journalisten die per ongeluk foute informatie in een artikel opnemen fake nieuws maken. Het is echter nooit de bedoeling van journalisten om expres te misleiden, waardoor journalistieke fouten eerder een voorbeeld zijn van slechte journalistiek dan van fake nieuws.

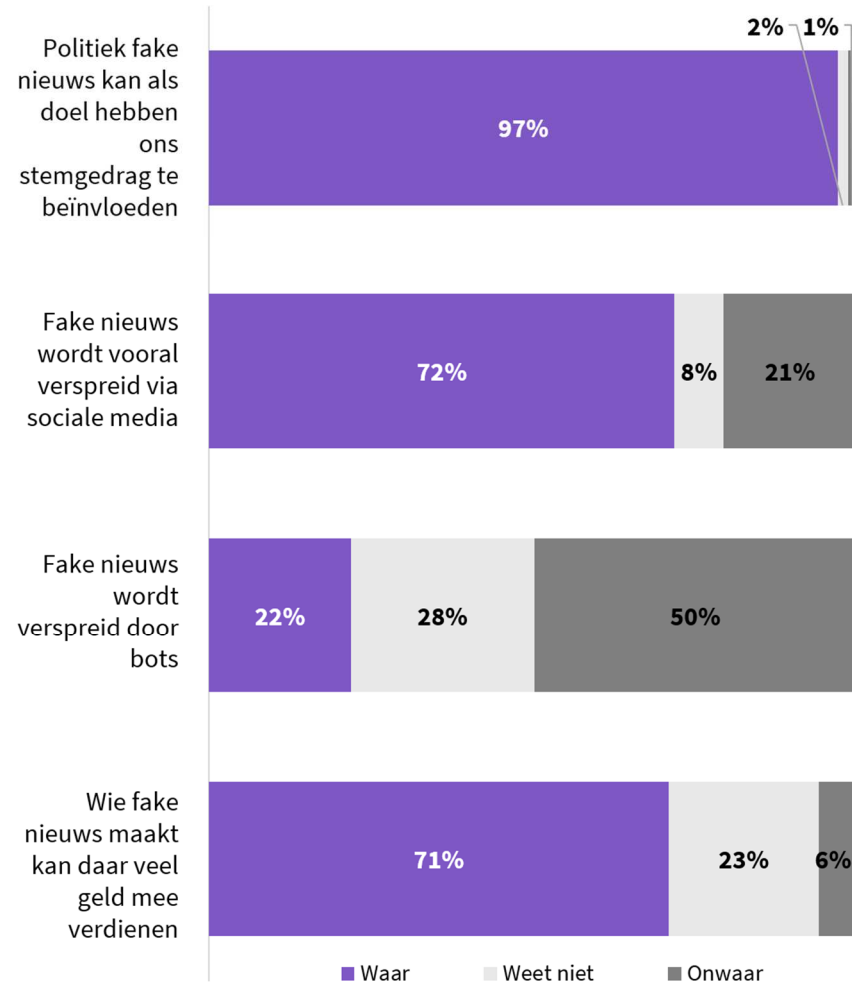
Wat weten ouders over fake nieuws?

Om deze vraag te beantwoorden legden we de ouders een reeks stellingen voor die polsten naar hun kennis over het fenomeen fake nieuws. Vooral de stelling rond het doel van politiek fake nieuws werd door bijna alle ouders als 'waar' ingeschat (97%). Ouders zijn er dus van op de hoogte dat politiek fake nieuws er vaak op gericht is de publieke opinie te bespelen en eventueel stemgedrag te beïnvloeden. 96% van de ouders geeft bovendien aan te denken dat politiek fake nieuws daar ook wel, in meerdere of mindere mate, in slaagt. Het percentage ouders dat de andere stellingen 'juist' beoordeelde, is een stuk lager. Zo geeft 72% aan te weten dat fake nieuws vooral door sociale media wordt verspreid. 78% stelt correct dat die verspreiding niet noodzakelijk door algoritmes en bots wordt gestuurd, maar door individuen. Ongeveer een derde van de ouders (29%) is wel niet op de hoogte van commerciële motieven die aan fake nieuws verbonden zijn. Opvallend is dat er geen significante verschillen zijn naargelang geslacht en diploma.

Sommige ouders missen kennis over fake nieuws

Denkt u dat deze stelling waar is?*

* Stelling 3 is onwaar, de andere stellingen zijn waar

Hoe schatten ouders zelf hun kennis over fake nieuws in?

65% van de ouders geeft aan graag beter op de hoogte te willen zijn van fake nieuws. Toch is maar 47% al eens actief op zoek gegaan naar informatie om meer te leren over fake nieuws. Het zijn vooral mannen (59% vs 35% vrouwen) die zich al verder hebben geïnformeerd. Ook is er een verschil naargelang diploma. 56% van de ouders met een universiteitsdiploma geeft aan al meer informatie over fake nieuws gezocht te hebben (vs 41% van de andere ouders).

Fake nieuws, een hype of actie noodzakelijk?

Is fake nieuws erg of overroepen?

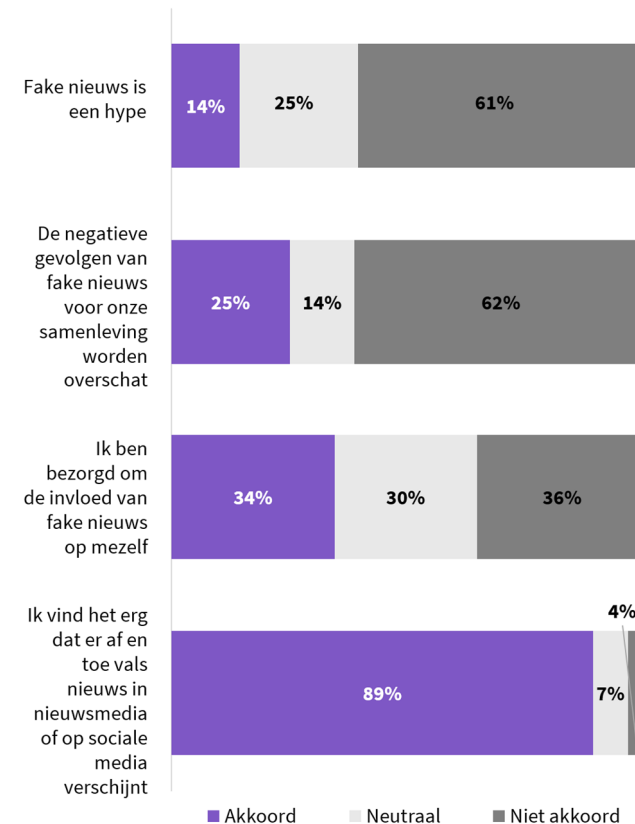
89% van de respondenten vindt het erg dat er af en toe vals nieuws in nieuwsmedia of sociale media verschijnt. Meer vrouwen vinden dat erg dan mannen (92% vs 85%). Volgens 61% van de respondenten is fake nieuws zeker geen hype. Vooral mannen (77% vs 54% vrouwen) geven dit aan.

Bovendien is 62% van de respondenten niet akkoord met de stelling dat de negatieve gevolgen van fake nieuws voor onze samenleving worden overschat. Daartegenover staat dat een vierde van de ouders wél vindt dat de gevolgen van fake nieuws worden overdreven.

Vooral ouders met een universiteitsdiploma geven aan dat we de impact van fake nieuws niet mogen onderschatten (69% vs 59% diploma hogeschool en 55% diploma lagere/middelbare school of geen diploma). Het zijn vooral mannen die zich zorgen maken over de negatieve gevolgen van fake nieuws op de maatschappij (72% vs 51% vrouwen). Zo is 93% van de respondenten er zich van bewust dat bv. gezondheidsnieuws ertoe kan leiden dat mensen verkeerde beslissingen nemen met betrekking tot hun gezondheid.

Slechts 34% van de respondenten is echter bezorgd om de invloed van Fake nieuws op zichzelf. 36% is helemaal niet bezorgd. We kunnen samenvatten dat er een bezorgdheid bestaat over de impact van fake nieuws, maar dat deze zich vooral situeert op het niveau van de maatschappij en minder op het niveau van het individu. Ouders denken dat fake nieuws hen persoonlijk minder kan raken.

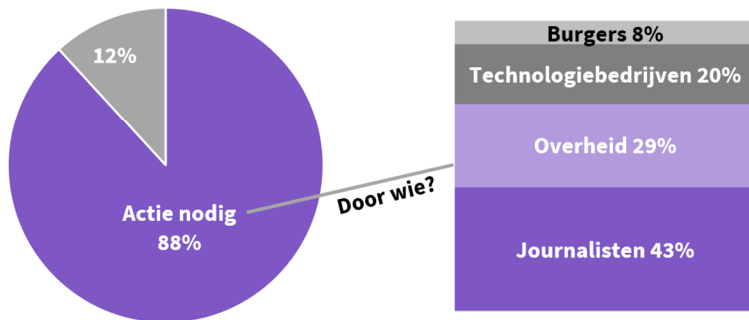
Ouders vinden fake nieuws een probleem voor de maatschappij, niet voor zichzelf persoonlijk

Actie?!

88% van de respondenten is overtuigd dat er actie tegen fake nieuws dient te worden ondernomen. Vier actoren kunnen actie ondernemen: de overheid, technologie- en platformaanbieders, journalisten en nieuwsmedia en burgers. Ouders kijken vooral in de richting van journalisten om fake nieuws tegen te gaan. 43% van de ouders geeft aan dat journalisten de meest belangrijke actor zijn om actie te ondernemen tegen fake nieuws. 29% van de ouders kijkt hiervoor in de richting van de overheid. 20% ziet technologie- en platformaanbieders als belangrijkste actoren. Opvallend is dat slechts 8% van de ouders zichzelf (de burger) als belangrijkste actor ziet in het bekampen van fake nieuws. De verantwoordelijkheid om het gevecht met fake nieuws aan te gaan wordt dus vooral bij andere partijen gelegd en niet bij zichzelf. Ook opmerkelijk is dat journalisten het meest worden genoemd. Dat kan wijzen op een herwaardering van het journalistieke beroep waarbij het vertrouwen in de journalist als gatekeeper en bringer van kwaliteitsvol nieuws aan een revival bezig is.

Meeste ouders vinden actie tegen fake nieuws nodig Vooral journalisten zijn verantwoordelijke nummer 1

Wie is het meest belangrijk om actie te ondernemen?

Herkennen van fake nieuws

Hoe gemakkelijk kunnen de bevroagde ouders fake nieuws herkennen? We legden hen volgende 5 nieuwsverhalen voor:

1/ Hert loopt kapsalon binnen:

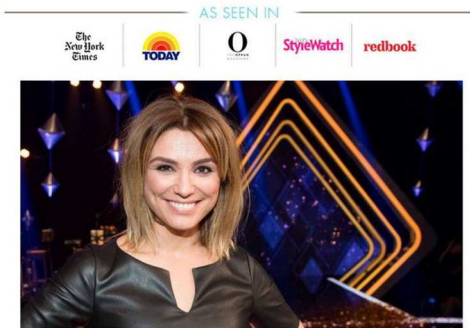
2/ Geubels wordt rijk door bitcoin

Philippe Geubels onthult nieuwe geheime investering die honderden mensen in België erg rijk maakt

3/ Evi Hanssen stopt presenteerwerk in Nederland

Evi kondigt gedwongen vertrek bij NPO 1 aan

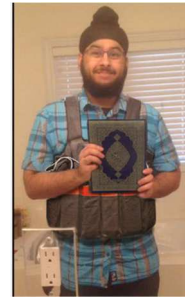

(ET, Woensdag, Januari 2, 2019) - Ze zei dat ze de tv-show verliet om meer tijd door te brengen met haar familie, maar de BV heeft mogelijk grotere juridische problemen.

4/ Keelontsteking in 1 dag weg zonder antibiotica

5/ Moslimterrorist neemt post selfie net voor aanslag

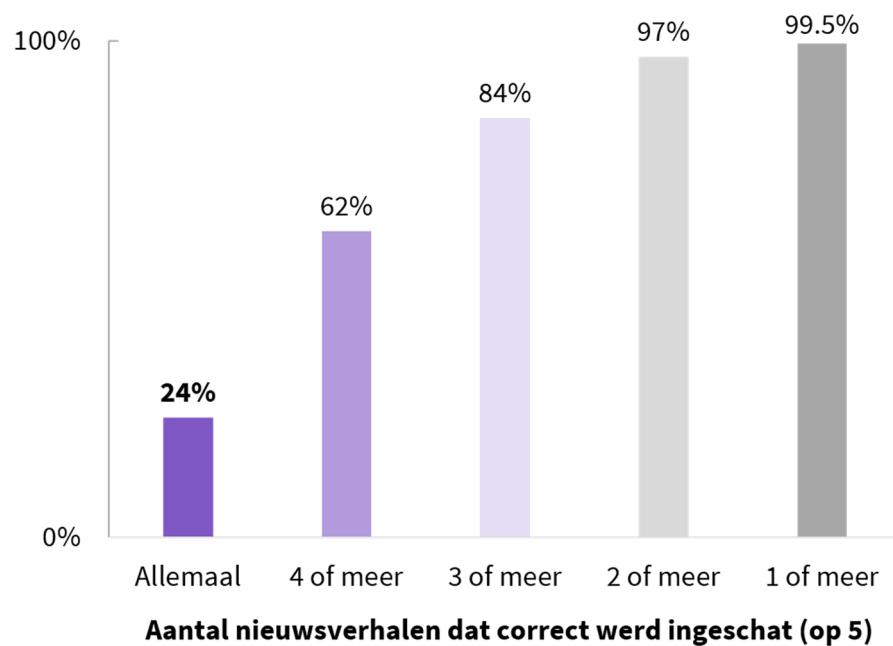
De twee verhalen die het best correct werden ingeschat, zijn het verhaal van Geubels en de bitcoin en het verhaal rond het behandelen van een keelontsteking. 95% van de respondenten weet dat het bericht over Geubels nep is. Dit bericht werd veelvuldig via sociale media gedeeld en met verschillende BV's herhaald. Het werd echter ook snel ontkracht door klassieke media die berichtten dat het hele verhaal verzonnen was. Wellicht is deze factcheck door een ruim publiek opgepikt.

Onze respondenten zijn ook wantrouwig tegenover het bericht dat een keelontsteking op één dag tijd zonder antibiotica te behandelen is. Dit bericht werd van een nepsite over gezondheidsnieuws geplukt. 88% van de respondenten stelt dat dit bericht inderdaad fake is.

De andere drie voorbeelden werden door heel wat minder ouders correct ingeschat. 73% van de respondenten schatte het verhaal van het hert in de kapperszaak juist in, zijnde als echt gebeurd. 56% gaf aan dat het verhaal van de moslimterrorist met de bomgordel niet echt was en 55% schatte correct in dat Evi Hanssen niet stopt met haar presenteerwerk in Nederland.

Indien we nagaan hoeveel percent van de ouders alle verhalen correct inschatten, dan blijkt dat 24% te zijn. Het cijfer neemt wel toe wanneer we de lat verleggen naar 3 op de 5 juist ingeschatte berichten. Dan is 84% van de ouders in staat drie berichten goed in te schatten.

1 op 4 ouders kan fake nieuws goed herkennen

Bovenstaande cijfers geven aan dat het voor ouders geen evidentie is om fake nieuws te herkennen. Hoewel ze daar iets beter in zijn dan jongeren (3% van de jongeren kan vijf nieuwsverhalen correct inschatten) is er zeker nog een grote groeimarge. De voorbeelden onderstrepen wel het belang van factchecks door journalisten én de noodzaak om zelf, als burger, ook enkele eenvoudige checks uit te voeren.

Fake nieuws checken

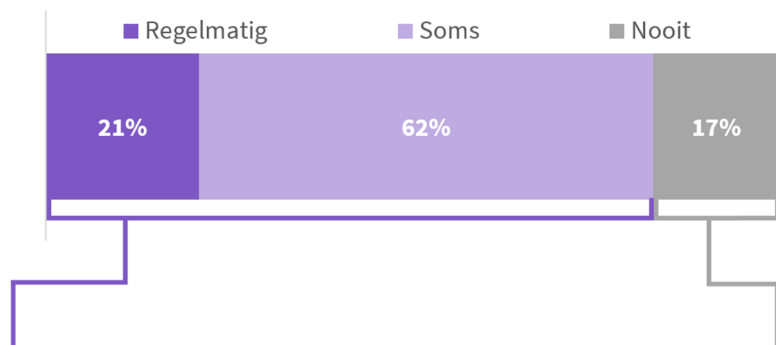
17% van de respondenten zegt nooit nieuwsverhalen te checken, 21% zegt het regelmatig te doen, terwijl 62% soms checkt.

Uit de onderstaande grafiek blijkt dat vooral de kwaliteit van het verhaal (67%) een maatstaf is. Komen er veel schrijffouten of losse zinnen voor in een tekst, dan gaat er toch wel een alarmbelletje af. Daarnaast gaat 65% van de respondenten die nieuwsberichten wel eens checken via zoekmachines op zoek naar bijkomende en bevestigende informatie. 60% van de ouders checkt ook wel de bron of de auteur van een verhaal. Ouders raadplegen bijna nooit familieleden, vrienden, kennissen om een verhaal af te toetsen (14%). Ook wordt er zelden nagegaan of de bronnen in een artikel wel de expertise hebben die ze wordt toegeschreven (27%).

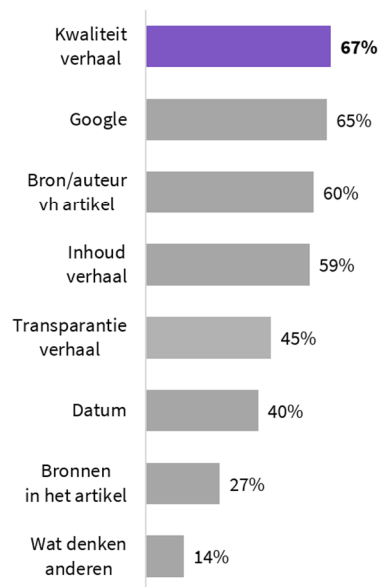
Ouders die zeggen nooit berichten te checken, geven aan dat ze vooral op hun intuïtie vertrouwen (59%). 25% vertrouwt op nieuwsmedia en journalisten voor het checken van informatie. 20% weet niet hoe ze een verhaal kunnen checken. 28% zegt dat het te veel werk is om zelf een factcheck uit te voeren.

Meeste ouders vertrouwen op eigen intuïtie om juistheid van nieuwverhalen in te schatten

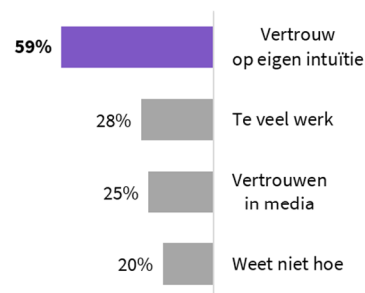
Check jij doorgaans de juistheid van een nieuwsverhaal?

Welke checks voer je dan uit?

Waarom check je niet?

Ouders over hun kinderen en fake nieuws

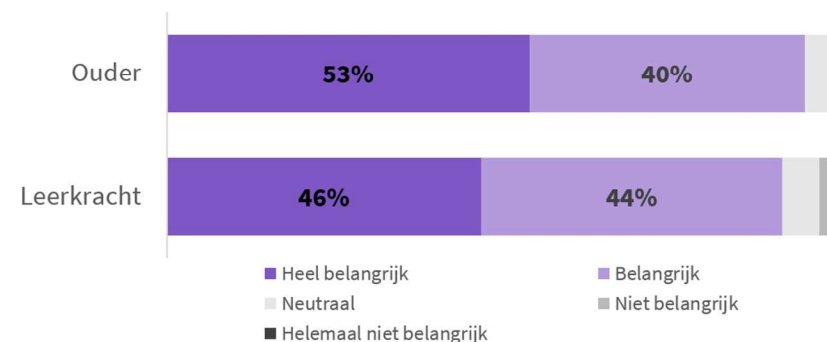
Uit het onderzoek uit 2019 naar jongeren en fake nieuws blijkt dat Vlaamse jongeren tussen 15 en 19 jaar hun ouders als graadmeter zien met betrekking tot fake nieuws. De mening van ouders is belangrijk om in te schatten of een bericht echt of vals is. Maar hoe denken ouders zelf over de rol die ze door hun kind krijgen toebedeeld?

Kunnen ouders een rol spelen?

93% van de ouders deelt zichzelf een belangrijke rol toe om hun kind met fake nieuws te leren omgaan. Ze vinden het hun taak om hun kinderen kritisch te maken ten aanzien van fake nieuws. Ze zien dit wel eerder als een gedeelde opdracht met leerkrachten. Zo stelt 90% van de ouders dat ook leerkrachten een belangrijke rol te vervullen hebben.

Zowel ouders als leerkrachten moeten jongeren kritisch maken voor fake nieuws

Hoe belangrijk is deze persoon om je kind kritisch te leren omgaan met (fake) nieuws?

Uit de tabel op de volgende pagina blijkt dat 68% van de ouders zich voldoende geïnformeerd voelt om deze taak op zich te nemen. Bijna een derde van de ouders heeft dus twijfels over de eigen kennis van fake nieuws. 11% zegt zelfs expliciet onvoldoende te weten over het onderwerp om kennis hierover door te geven aan zijn of haar kind. Het zijn vooral mannen (81% vs 55% vrouwen) die zich voldoende geïnformeerd voelen. Bemoedigend is dat 71% van de ouders inschat dat fake nieuws een gespreksonderwerp zou kunnen zijn tussen hen en hun kind. De vraag is natuurlijk in welke mate het kind daar ook zo over denkt.

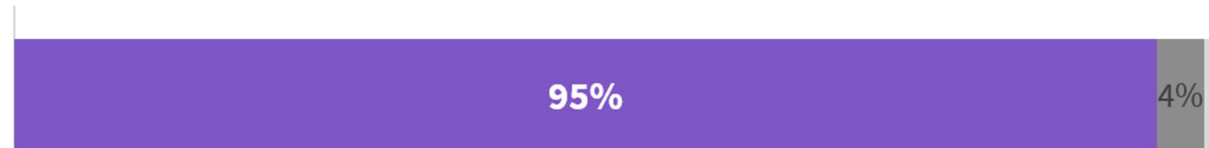
Is fake nieuws nu al een gespreksonderwerp?

80% van de ouders zegt al over fake nieuws te hebben gepraat met hun kind. Mannen (84%) praten hier meer over met hun kind dan vrouwen (76%). 58% van de ouders zegt hun kind al te helpen geholpen met het ontmaskeren van fake nieuws. Opnieuw hebben mannen (68%) dat al meer gedaan dan vrouwen (47%).

Op de vraag of kinderen al expliciet om hulp van de ouders hebben gevraagd om fake nieuws te ontmaskeren, antwoordt 24% van de ouders bevestigend. Dit doet vermoeden dat ouders het zelf meer zien zitten om hun kind actief te begeleiden rond het onderwerp fake nieuws dan de jongere zelf. Er is in ieder geval nog potentieel om ouders en jongeren rond het topic fake nieuws dichter bij elkaar te brengen.

Veel ouders gaan in gesprek met hun kind rond fake nieuws, maar 1 op 3 voelt zich hiervoor zelf onvoldoende geïnformeerd

Ik vind het **mijn taak** om mijn kinderen kritisch te maken tov (fake) nieuws

Ik heb al met mijn kind **over het bestaan van fake nieuws** gepraat

Ik heb mijn kind al **geholpen bij het ontmaskeren** van fake nieuws

Fake nieuws kan een **gespreksonderwerp** zijn dat mij en mijn kind boeit

Ik voel mezelf **genoeg geïnformeerd** om met mijn kind over fake nieuws te spreken

Mijn kind **vraagt mij om hulp** om fake nieuws te ontmaskeren

■ Akkoord

■ Neutraal

■ Niet akkoord

BESLUIT

Aan de hand van een enquête bij 461 ouders van Vlaamse jongeren tussen 15 en 19 jaar oud peilden we in de eerste plaats naar hoe goed ouders op de hoogte zijn van fake nieuws. Hoe denken ze erover en zijn ze zelf in staat fake nieuws te herkennen. Daarnaast wilden we ook inzicht krijgen in hoe ouders hun rol zien met betrekking tot het geven van duiding over fake nieuws aan hun kinderen.

Een eerste vaststelling is dat ouders zich op [andere nieuwskanalen](#) beroepen [dan hun kinderen](#). Waar Facebook en sociale media heel belangrijk zijn voor jongeren om nieuws te consumeren, is dat absoluut niet het geval voor ouders. Meer dan de helft van de ouders geeft aan sociale media zelfs niet te vertrouwen voor nieuwsvoorziening. [Ouders grijpen vooral naar nieuwswebsites terug](#). Dat betekent dat ouders [wellicht minder](#) worden [blootgesteld aan fake nieuws](#) dan hun kinderen. Onderzoek toont immers aan dat vooral sociale media een grote katalysator zijn van fake nieuws. Wellicht weten ouders ook minder goed welk fake nieuws hun kinderen effectief te zien krijgen. Dat maakt het minder evident om met hen het gesprek aan te gaan op basis van concrete cases.

De survey maakt ook duidelijk dat [fake nieuws als concept](#) bij de bevroegde ouders is [gekend](#). Twee derde van de ouders geeft wel aan graag [beter op de hoogte te willen zijn van fake nieuws](#). Het feit dat fake nieuws vaak vanuit commerciële motieven is ingegeven is bijvoorbeeld minder goed gekend. Toch is maar iets minder dan de helft van de ouders al eens actief op zoek gegaan naar informatie over fake nieuws. Nochtans menen ze dat de [impact van fake nieuws](#) op de maatschappij navenant kan zijn. Vooral fake nieuws rond politiek en gezondheid wordt aangeduid als impactvol. De repercussies op het persoonlijke leven worden door minder ouders als belangrijk ingeschat.

Ouders willen wel dat er [actie](#) wordt ondernomen [tegen fake nieuws](#). Ze kijken hiervoor vooral in de richting van journalisten en nieuwsmedia, gevolgd door de overheid en technologie- en platformaanbieders zoals Google en Facebook. Ze zien voor zichzelf als [burger, minder verantwoordelijkheid](#) weggelegd. Toch is

het belangrijk om als ouder en burger ook zelf kritisch te zijn ten aanzien van nieuwsberichtgeving. Een aantal eenvoudige checks kunnen helpen bij het onderscheiden van fake nieuws. [Het merendeel van de ouders geeft aan al eens een nieuwsbericht te hebben gecheckt](#). Hierbij werd vooral gekeken naar de kwaliteit van een nieuwsverhaal en de auteur of bron van het verhaal. Daarnaast worden ook wel zoekmachines ingeschakeld om de echtheid van een verhaal na te gaan. [Ouders die stellen nog nooit een verhaal gecheckt te hebben, vertrouwen vooral op hun intuïtie](#) om fake nieuws van echt nieuws te onderscheiden. Opvallend is dat één op de vijf ouders die nooit nieuwsverhalen checken, niet weten hoe ze dat kunnen doen.

Dat fake nieuws herkennen geen sinecure is wordt bevestigd in deze bevraging. [Slechts een op de vijf ouders slaagt erin vijf nieuwsverhalen correct in te schatten, zijnde als echt of vals](#). Het is opmerkelijk dat verhalen die in klassieke media zijn ontkracht en bevestigd als fake nieuws ook als fake worden herkend (bv. Geubels). Ook ten aanzien van 'goed nieuws-verhalen' op vlak van gezondheid staan heel wat ouders sceptisch. Andere verhalen worden dan weer veel moeilijker als vals herkend of ten onrechte als vals afgedaan.

Een laatste vaststelling is dat [ouders ervan overtuigd zijn een belangrijke rol te spelen in hun kinderen te leren omgaan met fake nieuws](#). Zij zien dat als een gedeelde verantwoordelijkheid met leerkrachten. Hoewel een aantal ouders al met hun kinderen over fake nieuws heeft gepraat en hen ook al heeft geholpen om fake nieuws te ontmaskeren, blijkt dit nog niet voor alle ouders het geval. Een belangrijke reden waarom de ouder het gesprek met het kind rond fake nieuws nog niet is aangegaan, is het gebrek aan kennis die ouders zichzelf toedichten over fake nieuws.

Contactgegevens

Annelore Deprez

Onderzoeker binnen de opleiding Journalistiek,
Arteveldehogeschool Gent

[E] annelore.deprez@arteveldehs.be

[T] 09/234.76.89

[A] Campus Kantienberg, Voetweg 66, 9000 Gent

[W] <https://www.arteveldehogeschool.be/onderzoek/onderzoeks-en-dienstverleningscentra-odcs/entrepreneurship-30/onze-experten>

Maarten Hazebroek

Onderzoeker binnen de opleiding Grafische en Digitale Media,
Arteveldehogeschool Gent

[E] maarten.hazebroek@arteveldehs.be

[T] 09/234.76.89

[A] Campus Mariakerke, Industrieweg 232, 9030 Gent

Clio Janssens

Onderzoeker binnen de opleidingen Journalistiek en
Communicatiemanagement,
Arteveldehogeschool Gent

[E] clio.janssens@arteveldehs.be

[T] 09/234.76.89

[A] Campus Kantienberg, Voetweg 66, 9000 Gent

CHECK:

www.fakenieuws.be

[] Voor meer gegevens over het PWO-project “Is het echt waar?!

Nieuwswijsheid en factchecken als katalysator voor kritisch burgerschap”

[] Voor het [onderzoeksrapport](#) rond fake nieuws uit 2018 en 2019 (gratis download)

[] [Voor voorliggend onderzoeksrapport rond fake nieuws \(2020\) \(gratis download\)](#)